

önvizsgálatra tör egyéni sorsok bemutatásán keresztül, s ez a szándék akkor is rokonszenves, ha a műben nem valósult meg az a teljesség, amely az igazán nagy alkotásokat jellemzi. Ez esetben azonban többről van szó a szándéknál is: az író első kötetének realizmusa és későbbi műveinek elvontabb szemlélete után föltehetőleg formai-szemléleti-műfaji összegrzésre törekedett. E vállalkozás nem járt teljes sikerrel, de kudarcba sem fulladt. Kísérletnek kell tekintenünk, mely fölmutatta a továbblépéshez szükséges erényeket. (Magvető, 1979.)

D. Rác István

Dobos László:

Hólepedő

Tóth László: „Márkus Béla indokoltan és találóan nevezte a *Messze voltak a csillagok*, a *Földönfutókat* és az *Egy szál ingben* »szabálytalan trilógiának«, hiszen mindhárom regény lényegében ugyanazt az életet, ugyanazt a sorsot — a csehszlovákiai magyarság életének döntő mozzanatait mondja, valóságának mozaikkockáit rendezi egységbe. Időközben elkészült új regényed, a *Hólepedő*, bár sok mindenben rokona a megelőző munkáidnak, úgy veszem észre mégis, hogy másként kapcsolódik hozzájuk, mint azok egymáshoz. Összefogja ugyan ez is a társtalanságunk és cselekvésképtelenségnek a »szabálytalan trilógiában« jelenlevő szálait, de új magatartásformával és megoldási lehetőséggel gazdagodik. Tehát összegezésnek és nyitásnak is vélem ezt az új kéziratot...”

Dobos László: „En inkább elágazásnak mondanám. Az emberi-női társtalanság oka, viszonyait, kísérő árnyékait próbálom benne megfogalmazni. A társtalanság minden emberi közösség kísérője, így a mi nép-közösségünk gondja is. A téma így nemcsak kisebbségi, hanem általános emberi. Küzdelem — e regény lényege ez a szó. Mindenkinek meg kell küzdenie az életért, a saját életéért. Élet és halál mezsgyéje a *Hólepedő*. Innen kell visszajönni, újraélni, kapaszkodni, megmaradni, az emberek közé emelkedni — ez a küzdelem regénybeli távolsága. Előző könyveim történelmi és szociális súlypontúak, ez a kézirat erkölcsi és pszichológiai vonatkozású. Remélem, érdemes volt megírni.” (Részlet Tóth László — az *Irodalmi Szemle* 1979. májusi számában megjelent — Dobos Lászlóval készített interjújából.)

Csinoska, a regény hősnője magyar nemzetiségű pedagógus — közelebb a harminchoz, mint a húszhoz. Múltja, emlékei szerények, majdnem hogy szegényesek. A nő történéssz, aki méltó partnere volt, szakít vele. Csinoska egyre magányosabb lesz, nem leli helyét. Falun született, egy másik faluba megy tanítani, jövője kilátástalannak tetszik, kollektív kispolgári életmódja taszítja. Bár vonzza a város, itt sem nyer megnyugvást. Hiába váltja fel az albérletet idővel saját berendezett lakás, hiába a szülőktől ajándékba kapott autó, mindez nem boldogság, élete nem teljesedik be. Méltó társra vágyik, de a férfiak, akik az útjába kerülnek (apróhirdetéssel is kísérletezik), szóra sem érdemesek. Az így felgyülemlett feszültséget autóján való vad száguldozással szokta levezetni. Egy ilyen rohanás alkalmával a ködben bal esetet szenved (agyrázkódás, koponyaalapi és nyakcsigolyatörés), hajszálon múlik, hogy életben marad. Az autóbaleset következményei komolyak (megbénul), a javulás reménye nagyon bizonytalan („a kezek fagyott ágakként esnek a hólepedőre”), s a gyógyulás lassú folyamata alatt elvonul előtte egész

addigi élete. A lány emlékei és elmélkedései adják a regényt.

Dobos mindent megtesz, hogy Csinoska ízig-veéig női figurává váljon, de kevés sikerrel. Hiába ruházza föl egymás után kimondott női tulajdonságokkal (csinos, jólábú, szereti a virágot, este fél a sötétben — a száguldozó gépkocsiban már kevésbé!), ha gondolkodásmódja olyan férfias („Itt Közép-Európában még sok a kicsinyesség!”). Dobos ezt érzi és megpróbálja megmagyarázni. (Csinoska: „Sokszor érzem úgy, hogy koravén vagyok. Okoskodó, s ez ránehezedik a hangulatomra, talán a nőiségemre is... Hajlamos vagyok a befeléfordulásra, a monológokra”. Hela: „Okos vagy. Ez most rendkívüli helyzet, ilyenkor az ember foglalkozik önmagával.”)

Továbbá az a benyomásom, hogy egy mai kórház az író számára terra incognita. Nehezen képzelhető el, hogy szakosított betegellátási rendszerünkben ugyanazon az osztályon feküdjön egymás mellett rákos öregasszony, combnyaktöréses nő, gerinc sérült beteg. Pláne hónapokig. (Előbb-utóbb elosztanak őket az onkológia, sebészet, vagy idegosztály között.)

Csinoska a regény vége felé meg akar gyógyulni. Mi készíti erre? Csak az orvos, az íranta ébredező rokonszenv? Vagy inkább az életösztön? Bevallom, számomra sokkal érthetőbb lenne, ha öngyilkos akarna lenni. (Korábban már megfordult a fejében.) Hiszen a baleset következtében elcsúnyult az arca (bár az író kilátásba helyez egy plasztikai műtétet), beszédhibás lesz talán és gondoljuk el, ha meg is gyógyul a gerince, már sohasem lesz tökéletesen egészséges. Tehát már — vagy még — ott sem folytathatja, ahol abbahagyta. És sem új, sem régi férfi nincs a láthatáron (ha csak az orvost nem számítjuk). Egyik módja visszailleszkedésének az életbe a közösségi munka lehetne. Igen ám, de erre sincs semmi biztosíték. Hiszen az apja „tétlenségre”, visszahúzódsárra nevelte („A szélsőségeket kerül, marad mindig középpütt, ha nagyon sietnek valahová, te utolsónak menj, sohasem az első harcosok kapják a legszebb babért”), s noha a lány öregek dikciónak nevezi és elutasítja az apja által előadott történelmi leckét („Mikor az első köztársaság idején állami hivatalhoz jutottam, »becsehelt«, mondták rám. Amiért magyar iskolába írtattalak, a hivatali kollégák »magyarórnak« csúfoltak. Harmincegy év után egy március tizenötödikén kokárdát tűztem a kabátomra. »Horthy-huszárnak« gú-

nyoltak érte. Pártját fogtam zsidó ismerőseimmel, »zsidóbérenc« lettem. En voltam ezenkívül hajbókoló, talpnyaló, tapsikoló, s több mint egy évtizede kispolgár. Ha mozdultam, rám csavarodott az idő, jelző ragadt rám, olyan szó, amiért kárhoztatnak, vagy a kenyeremhez nyúlnak később...”), mégis „kicsinyre zsugorodott életek emléke marad rá”, s apja „megtapuló élete” „rá nehezedik, visszahúzza a tudata is”, mert „aki mindig középpütt akar egyensúlyozni, őszintén semmit sem tud elfogadni a körülötte történetekből. A mindig közép-re helyezkedő képtelen azonosulni az emberekkel, gondolatokkal”.

Így nem csoda, hogy az olvasóval együtt aggódok. Csinoskért a regény végén. Megjelenik-e majd a férfi, akire mindig várt? Vagy, ha nem? Mi lesz vele, belőle? Leányanya? (Gyermeket kíván, vállalna akár egyedül is...) Újabb probléma! Nem egy gyerek, hanem a gyerekek, akiket tanítani fog — vagyis a hivatás — a végleges megoldás. Ezt kellett volna Dobos Lászlónak nemcsak futólag megemlítenie?!

Van a regénynek egy alapvető szerkezeti hibája is. Mégpedig az, hogy nem a balesettel kezdődik. Az első, feszültséget és drámaiságot nélkülöző ötven oldal után bekövetkezik a baleset, a sorok feszültséggel telítődnek, a regény megugrik, érdekessé válik, végre sínen van, s már mindvégig töretlen.

Mindenen hibák ellenére a regény „jól olvasódik”. Az író egyéb bizonytalankodásait kitűnően ellensúlyozza a remek nyelvezet, mely már korábban megjelent regényeinek is nagy erőssége. Alig akad lap, ahol ne lehetne visszaolvasni, ízeletetni nem csak egyes remek mondatokat, hanem egész bekezdéseket. Kár, hogy becsúszott a szövegbe néhány (szerencsére nem túl sok) „szlovákizmus”, magyartalanság.

Végezetül. Furcsa és szokatlan volt a nagy horderejű Dobos-témák (*Messze voltak a csillagok*, *Földönfutók*, *Egy szál ingben*) után, melyekben az író otthonosan, nagy biztonsággal és átéléssel mozgott, most a *Hólepedőt* olvasni. Az idézett interjúban ő maga ezt „elágazásnak” nevezi. S ha már olyan fontos szerep jutott a regényben az autónak, engedtessek meg nekem egy autós hasonlat: első három regényével egyenes autópályán haladt, a *Hólepedővel* most útelágazáshoz ért, lassított, letért. A sztrádára visszavárvuk. (Madách, 1979.)

Ardamica Ferenc

